

Композита-метафора англійського сленгу як проблема перекладу

Вже протягом багатьох років композитологія привертає увагу багатьох вітчизняних та зарубіжних лінгвістів. Об'єктом нашого дослідження є композити-метафори (КМ), що за особливостями семантичної структури розпадаються на дві групи: 1) ті, які пройшли метафоричне переосмислення на базі вже сформованих та функціонуючих в прямому значенні композит. Лексична деривація в них відбувається в межах даної композити: *battle-axe* *пр. алебарда, бойова сокира; перен. войовнича стара жінка; bell-ringer* *пр. дзвонар; перен. сл. малокаліберний політик; thick-skinned* *пр. товстошкуруй; перен. нечуттєвий; несприятливий до критики;* 2) КМ, які утворились шляхом універбації метафоричних синтаксичних конструкцій і функціонують тільки в переносному значенні: *coffin-dodger* *занеклий курець; baby-kisser* *політик; apple-polisher* *підлабузник*. Композити-метафори першої групи розгортаються у синтаксичні конструкції, які можуть сприйматися як в прямому, так і в переносному значеннях відповідно до певного значення конкретної лексики: *thick-skinned* => *a person having a thick skin* *пр. товстошкуруй; перен. той, хто є нечутливим, невразливим*. Семантико-морфологічна структура композит другої групи репрезентується лише на рівні синтаксичних конструкцій, що дозволяють виявити сигніфікативне значення потенційно можливих цілюоформлених структурно-складних лексем. Прямі значення таких лексем потенційно є можливими, але словниками, як правило, не фіксуються: *goldbrick* *1 п. ледар 2 в. ледарювати; ухиятися від своїх обов'язків* => *a brick made of gold* *пр. цеглина із золота; перен. ледар*.

Ціль нашої роботи полягатиме у визначенні можливих шляхів перекладу КМ. Слід вказати ряд чинників, які ускладнюють розуміння КМ та пошук відповідника у мові перекладу. Перш за все, потрібно визначити загальний статус КМ, тобто описати загальні характеристики їх морфологічної та семантичної структур. Для досягнення поставленої цілі слід відштовхнутись від загальновідомого положення про те, що лексична одиниця характеризується наявністю плану вираження та плану змісту. Під планом розуміємо один з двох функтивів (двох сторін) мовного знаку, як один з його аспектів. Сам термін композита-метафора підказує нам, що такі лексеми є одночасно композитами за своєю морфологічною будовою і метафорами за семантичним наповненням. Отже, композитою-метафорою ми вважаємо мовну одиницю лексичного рівня, яка в плані вираження є композитою і в плані змісту характеризується наявністю метафоричного значення принаймні в одному зі своїх значень.

Зважаючи на різні особливості, притаманні складному слову, висуваються різні критерії цілюоформленості слова – акцентуальний, семантичний, морфологічний, орфографічний, функціональний, а також критерій, заснований на судженні про те, що належність складного утворення до розряду складних слів нібито залежить від граматичної природи першого компонента лексики.

За твердженням ряду лінгвістів, жоден з вищезазначених критеріїв не є достатнім для повного розмежування слів та словосполучень. Доводиться відмовитись від акцентуального критерію, оскільки наголос у складних словах має значні коливання. Не є достатнім і семантичний критерій, окрім лексичних одиниць цільність семантики притаманна фразеологізмам.

Не зважаючи на різнобій у написанні низки лексичних одиниць (*headmaster, head-master, head master*), орфографічний критерій є суттєвим, а на думку багатьох лінгвістів, вирішальним при віднесенні мовної одиниці до розряду складних слів [1; 2; 3; 4]. Загальновідомим є те, що у становленні складного слова мають місце три етапи: роздільне написання, написання через дефіс та написання разом. Написання разом свідчить про те, що відповідна лексична одиниця в мовній свідомості сприймається як семантична єдність. Як стверджує О.Д. Мешков, роздільне написання не може бути ознакою словосполучення, в той час, як написання разом є незаперечною ознакою складного слова [2]. Особливої уваги набирає критерій функціональності: лексема, що складається з двох основ, не має лексикографічної позначки слова, але функціонує в мовленні, як повноцінна лексема.

Метафоричне значення, яке характеризує КМ в плані змісту, розвивається із прямого і є його переносним. Іншими словами, коли слово, не втрачаючи попереднього зв'язку з денотатом, отримує і новий зв'язок з новим денотатом, – перед нами метафора, як явище мови.

Підводячи висновки до вищезазаного, коротко дамо визначення композитам-метафорам, як лексичним одиницям, що в плані вираження є складними словами зі всіма критеріями цілюоформленості, серед яких вирішальним є графічний, що полягає у дефісному написанні, або написанні разом. У плані змісту композити-метафори характеризуються наявністю переносного метафоричного значення, яке підкреслює якусь окрему рису слова, притаманну також слову з прямим значенням.

Проблема перекладу композит-метафор можна розглядати у контекстуальному аспекті та в аспекті підбору словникового відповідника. У першому випадку переклад КМ може суттєво варіюватися залежно від інтенцій автора та перекладача. В ідеальному випадку перекладач вибирає відповідник, що за морфологічною формою, семантикою та прагматикою відповідає КМ мови оригіналу: *lady-killer* – *серцеїд*. Як бачимо, обидві лексеми є композитами, метафорами, приблизно мають однаковий прагматичний потенціал, хоча різняться за образними значеннями. Проте такі випадки морфологічно-метафоричної відповідності є поодинокими, а отже, перекладачу слід вдаватись до будь-яких прийомів задля досягнення

основної мети – передачі денотативного, та бажано конотативного компонентів значення лексеми, а в контекстуальному оточенні відтворити прагматичну інтенцію автора, отже найкраще відшукати сленговий відповідник української мови.

Іншою складністю може стати полісемантичність англійських КМ, адже за деякими дослідженнями близько 40% КМ американського сленгу є багатозначними [3: 35], отже вибір контекстуально-релевантного лексико-семантичного варіанту є надзвичайно відповідальним завданням для перекладача.

В процесі перекладу КМ може бути перекладена відповідною композитою: *chopstick*, *yellow peril* – *жовтопузий*; *flay-flint* – *живоглот*; простим або похідним словом: *studhammer* – *жеребець*; *pot-bellied* – *животатий*, *puzany*; *dream-boat* – *краля*; *ear candy* – *понсуха*.

Дуже часто при відсутності в українській чи російській мовах адекватних сленгізмів застосовується дискриптивний спосіб перекладу: *BMO black moving object* – *саудівська жінка у традиційному чорному вбранні*, або заміна сленгізму стилістично нейтральною одиницею мови (можливо експлікативною синтаксичною конструкцією): *One state is trying to outlaw greenmail to protect its industrial base.* – *Щоб захистити свою промислову базу, один штат намагається заборонити шантаж однієї компанії іншою шляхом масового скуповування акцій.*

Отже, при перекладі англійських КМ слід зважати на складну морфологічну будову, метафоричне образне значення, полісемантичну структуру, що можуть суттєво ускладнювати їх розуміння. Бажано підбирати сленговий відповідник, що найкраще передасть прагматичну інтенцію автора, в разі відсутності відповідних лексем, вдаватися до способу експлікації.

Література

1. Омельченко Л.Ф. Английская композита: структура и семантика: Дис... д-ра филол. наук: 10.02.04. – К., 1989. – 493 с.
2. Мешков О.Д. Словосложение в современном английском языке. – М.: Высшая школа, 1985. – 187 с.
3. Гонга И.А. Структурные и семантические особенности композит-метафор в американском сленге. Дис... канд. филол. наук. КГЛУ. – К., 2000. – 194 с.
4. Деменчук О.В. Колоративна композита в англійській мові: когнітивно-ономасіологічний аспект. Дис... канд. филол. наук. КНЛУ. – К., 2003. – 240 с.